

บทที่ ๕ กรณีศึกษาโครงการตัวอย่าง

กรณีศึกษาโครงการตัวอย่าง

ในการศึกษาโครงการวัดพินิจธรรมสถาน ซึ่งเป็นวัดที่มุ่งเน้นเพื่อการอบรมการปฏิบัติธรรมและศึกษาธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจากสถานพินิจฯ นั้น ผู้ศึกษาได้พยายามศึกษาลักษณะของวัดที่มีลักษณะดั้งเดิมในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่ออนุรักษ์สถาปัตยกรรมดั้งเดิมของชุมชน และเพื่อนำมาพัฒนาแนวความคิดให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน ฉะนั้นในกรณีศึกษาโครงการตัวอย่างเพื่อการออกแบบโครงการวัดพินิจฯ จึงมี ๒ ส่วนคือ

ศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมของวัดดั้งเดิมในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงเท่าที่จะทำได้ ทั้งจากการสำรวจและจากการค้นคว้าทางเอกสาร

การใช้พื้นที่ตามประโยชน์ใช้สอยรวมถึงการใช้พื้นที่สำหรับเด็กและเยาวชนจากสถานพินิจฯ ศึกษาจากสถานพินิจฯ จังหวัดตรัง และศูนย์ชุมชนบำบัด พระนครศรีอยุธยา

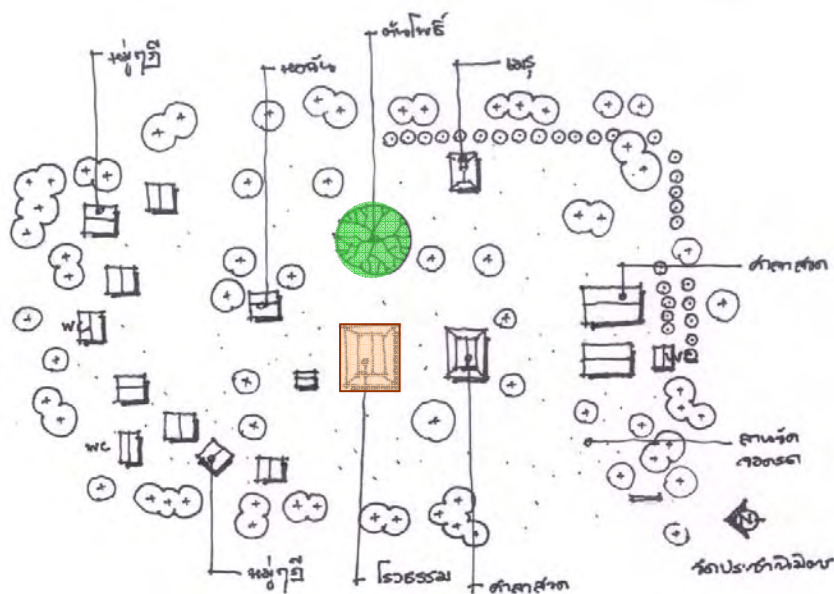
ในการศึกษาโครงการตัวอย่างนั้น ไม่สามารถศึกษาได้จากโครงการใดใดเพียงโครงการหนึ่ง จึงจำเป็นต้องศึกษาในแต่ละองค์ประกอบจากหลายๆ โครงการ โดยแยกตามลักษณะได้ดังนี้

๑. ลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมวัดดั้งเดิมในพื้นที่ใกล้เคียง จากการศึกษาสำรวจวัดเก่าหลายๆ วัดใน อ.เมือง (ทับเที่ยง) อ.ย่านตาขาว อ.นาโยงและ อ.ปะเหลียน ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิมนั้นได้ถูกดัดแปลงซ่อมแซมจนแทบไม่เหลือเค้าโครงลักษณะเดิมไว้ในหลายๆ องค์ประกอบ จึงได้นำข้อมูลจากการค้นคว้าบันทึกทางเอกสารต่างๆ และการสัมภาษณ์มาช่วยในการศึกษาลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นที่นั้นภาคใต้แบบดั้งเดิม

ในการสำรวจรูปแบบสถาปัตยกรรมของวัดที่มีมาแต่ดั้งเดิม ๑๐ วัดประกอบด้วย วัดประชาณีมิตร(ปากถั่ว) วัดอัมพวัน(โคกม่วง) วัดคลองลำเลียง วัดควนวิไล(ส้มเฟือง) วัดศรัทธาราม(ไสจีนติก) วัดโคกมะขาม(หาดเลา) วัดชลวาปีวิหาร วัดประชา(ปากคลอง) วัดทุ่งหินผุด และวัดควนนาแค ทั้งหมดเป็นวัดในระดับหมู่บ้านชุมชนที่มีขนาดเล็ก เป็นวัดที่ไม่มีสิ่งโดดเด่นหรือเป็นที่รู้จักในวงกว้าง เป็นเพียงวัดที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองกิจกรรมทางศาสนาเฉพาะกลุ่มแต่ละชุมชนเท่านั้น การดูแลรักษาจึงเป็นไปตามสภาพของความศรัทธาและสภาพของสังคม

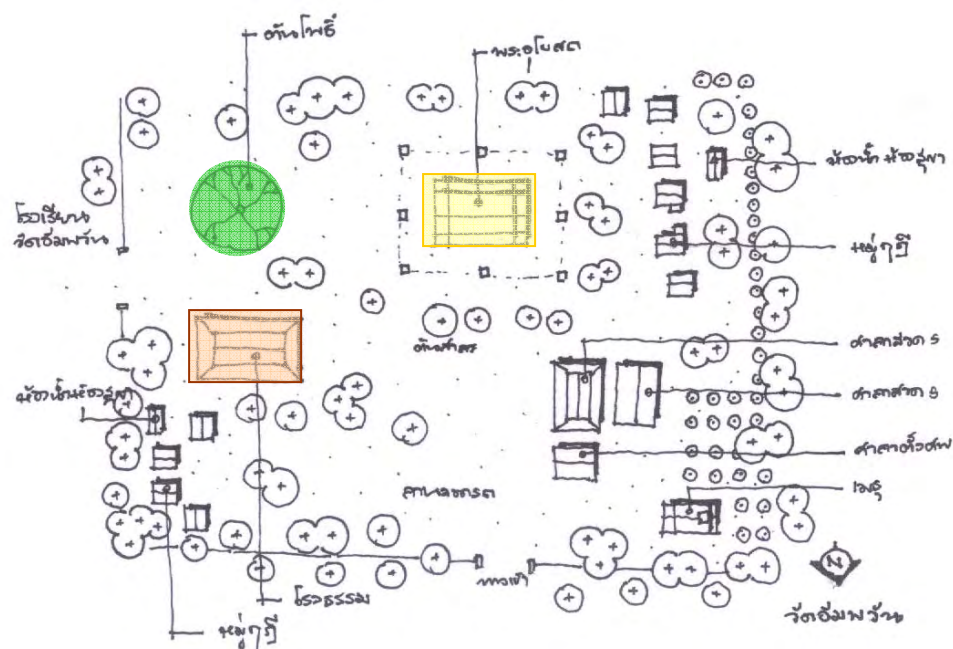
เศรษฐกิจในลักษณะเฉพาะภายในกลุ่ม ไม่มีแรงหนุนจากภายนอก ลักษณะโดยทั่วไปจึงเป็นวัดที่ค่อนข้างจะขาดการดูแลรักษา โดยมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมตามองค์ประกอบดังนี้

๑.๑ รูปแบบผังบริเวณ ลักษณะของการวางผังจะพบได้ว่าทุกๆวัด จะมีการปลูกต้นไม้เข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เด่นชัดของผังบริเวณวัด แนวแกนของการวางผังบริเวณนั้นอาจไม่เด่นชัดมากนัก แต่ก็มีลักษณะของการแบ่งกลุ่มอาคาร ตำแหน่งของการวางตัวอาคารมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันไม่มากนัก แม้กระทั่งอาคารที่มีความสำคัญเช่นพระอุโบสถ พระเจดีย์ โรงธรรม กุฏิ ฯลฯ ในบริเวณพุทธาวาสจึงประกอบด้วยพระอุโบสถและพระเจดีย์หรือต้นไม้โพธิ์ มีลักษณะอยู่รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่ม โดยมีบริเวณสังฆาวาสอยู่ใกล้ๆ เชื่อมต่อถึงกัน ด้านหน้าทางเข้ามักเป็นลานโล่งมากกว่าส่วนอื่นๆ เชื่อมกับเขตพุทธาวาส เพื่อการใช้สอยเอนกประสงค์ได้หลายๆ ประการเช่นที่จอดรถ การจัดงานประเพณี งานวัด ฯลฯ การหันหน้าของพระอุโบสถยังคงเป็นตามแบบแผนคือหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เพื่อรักษาการหันพระพักตร์ขององค์พระประธาน ซึ่งตรงบ้างหรือยกยื้องไปเล็กน้อยบ้าง ในกรณีที่วัดตั้งอยู่ติดถนนสายหลักมักหันหน้าเข้าสู่ทางเข้าหลักของวัด ส่วนอาคารอื่นๆนั้นมัก หันหน้าเข้าสู่ลานวัด หรือลานโล่งของแต่ละส่วนกล่าวคือในแต่ละกลุ่มจะมีลานอยู่ด้านหน้าเล็กบ้างใหญ่บ้างหรือจะเป็นลานหน้าวัด โดยไม่ได้คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับอาคารเป็นหลัก แต่จะคำนึงถึงเส้นทางคมนาคมสำคัญ

ลายเส้นที่ ๓ แสดงผังบริเวณวัดประจักษ์นิมิต

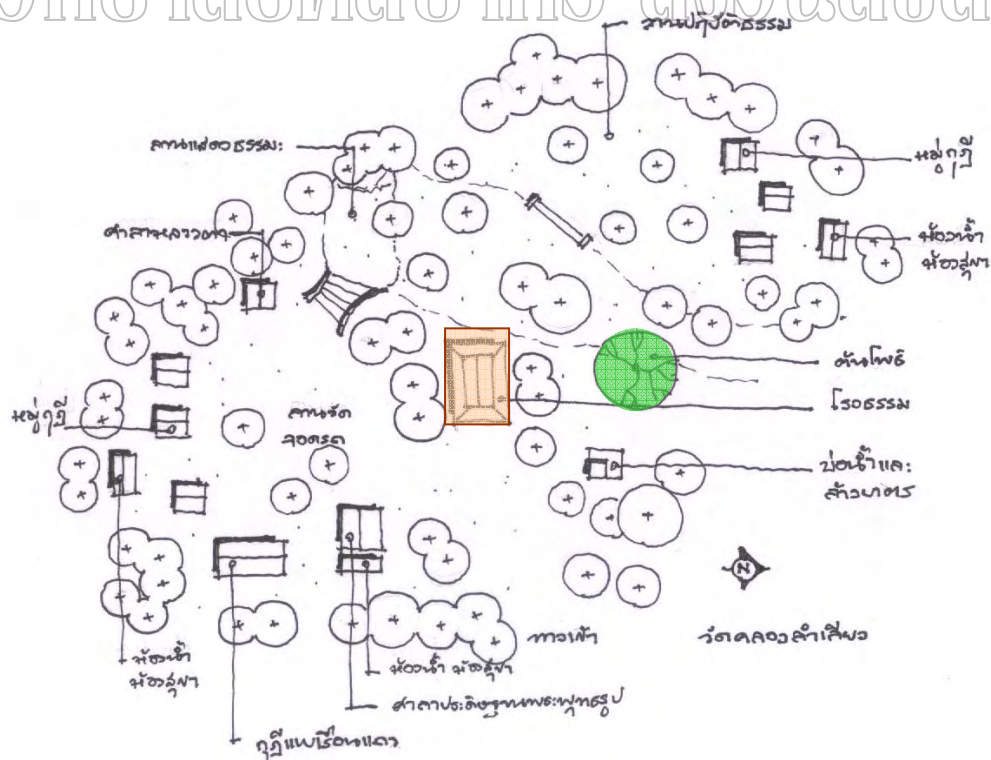
ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ลายเส้นที่ ๔ แสดงผังบริเวณวัดอัมพวัน

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ลายเส้นที่ ๕ แสดงผังบริเวณวัดคลองลำเลียง

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

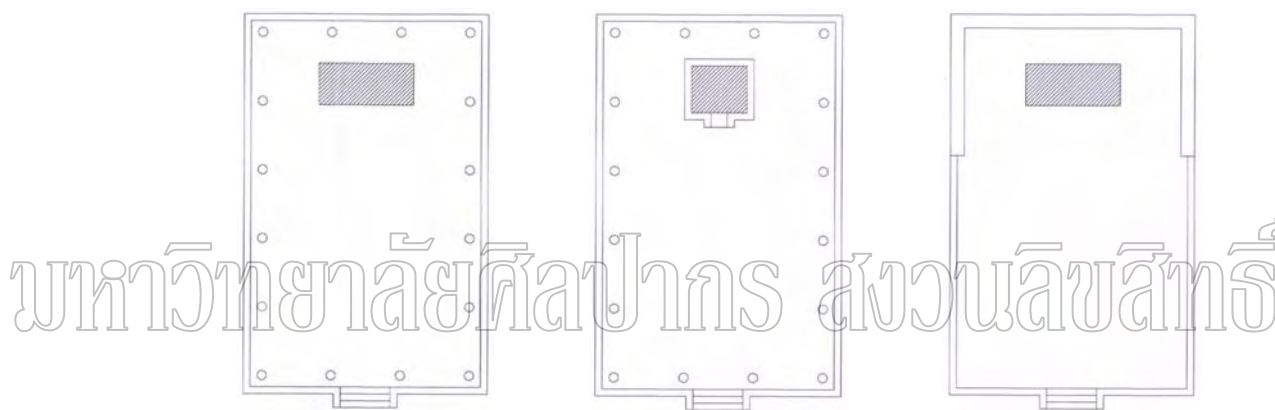

๑.๒.๑. อาคารทรงโรง การก่อสร้างจะยกพื้นเป็นฐานสูงประมาณ ๕๐ - ๑๐๐ เซนติเมตร พื้นเป็นอิฐหินหรือทั้งสองอย่างผสมกัน วัสดุเปลี่ยนผืนผ้าหรือวัสดุเปลี่ยนมัดวัสดุ ขนาดย่อมหรือขนาดใหญ่แล้วแต่สถานที่ ข้างบนฐานสร้างเป็นอาคารไม้ทรงจั่ว ลักษณะเป็นห้อง โถง ไม่มีฝาผนังกัน หลังคามุงด้วยใบจาก ใบสาครหรือใบไม้อื่นๆ ที่มุงกระเบื้องก็มี ที่บริเวณตรงกลางอาคารหรือท้ายอาคารด้านในสุด สร้างเป็นแท่นฐานสูง (ฐานชุกชี) ตั้งพระพุทธรูปพร้อมกัน แผ่นผนังด้านหลังเพื่อความมั่นคงเท่านั้น

๑.๒.๒. อาคารทรงกระเปาะ สร้างเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนผสมเครื่องไม้คือ เป็นอาคารยกฐานสูงแบบเดียวกับแบบแรก โครงสร้างเป็นอาคารไม้ทรงจั่ว มุงกระเบื้อง แต่ส่วนที่ใช้ประดิษฐานก่อสร้างด้วยอิฐรูปกระเปาะสี่เหลี่ยมขนาด ๒ x ๒ เมตร สูงราว ๑ - ๒ เมตร หรือบางแห่งก็สร้างเป็นอาคารแบบมีผนังปิดกันเฉพาะด้านหลังรูปเคารพเท่านั้น ในยุคแรกเข้าใจว่าอาจจะรับเอาแบบอย่างอิทธิพลของพวกพราหมณ์มาสร้างขึ้นบ้าง และได้พัฒนามาในยุคต่อมาโดยทำ

ผนังอาคารด้านหลังเป็นแบบคล้ายอักษรยู ล้อมรอบเฉพาะฐานชุกชีเท่านั้น หรือก่อผนังโดยรอบฐานนอกอาคารเพียงครั้งเดียว ส่วนด้านหน้าเปิดโล่งเป็นลานเปล่าไม่มีหลังคาคลุม

๑.๒.๓.อาคารทรงหอ เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีผนังโดยรอบก่ออิฐถือปูนอย่างตึกทั่วไป เป็นอาคารรุ่นหลังนิยมสร้างกันมาก อาคารแบบนี้อาจจะมีหน้าต่างหรือไม่ก็ได้ ถ้าเป็นชนิดไม่มีหน้าต่างจะนิยมเจาะเป็นช่องแสง ช่องลมรูปยาวตั้งขนาด ๑๐ x ๑๐ เซนติเมตร เรียงกัน ๕ - ๖ ช่อง หรือเจาะขอบบนผนังใต้หลังคาแทนก่อผนังหน้าใช้รับน้ำหนักแทนเสาโครงหลังคาเครื่องบนเป็นไม้ทรงจั่ว มุงหลังคาทั้งกระเบื้องและใบจาก ใบสาคร และได้มีพัฒนาการรูปร่างละเอียดเพิ่มเติมออกไปบ้าง^๑

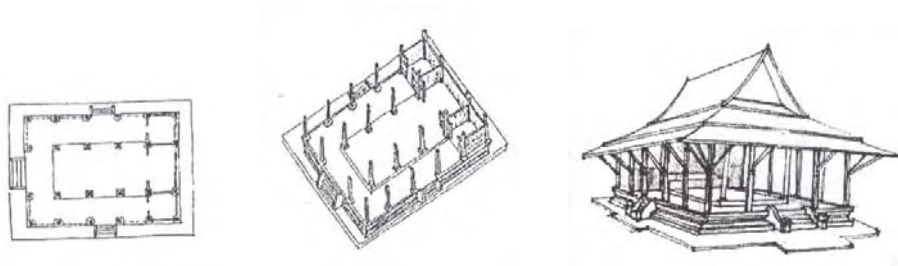

ลายเส้นที่ ๑๓ แสดงลักษณะผังพื้นพระอุโบสถ

ที่มา : ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ (กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๘), ๑๑๑.

จากการศึกษาถึงลักษณะพระอุโบสถ ในช่วงเวลาก่อนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเช่นในปัจจุบันนี้ ลักษณะของสถาปัตยกรรมในอดีตนั้น นิยมก่อสร้างด้วยไม้มีลักษณะอาคารเป็นโรงโถง ตั้งอยู่บนชั้นฐานเตี้ย ตัวอาคารไม่นิยมกันฝาผนังเนื่องด้วยความต้องการ การระบายอากาศที่อับชื้นจากสภาพภูมิอากาศที่มีฝนตกชุก หากแต่นิยมกันห้องเป็นคูหาในส่วนที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ส่วนชั้นหลังคาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบ่งบอกถึงฐานะ ความสำคัญของอาคารนั้นๆ ลักษณะทรงหลังคาพระอุโบสถที่เป็นที่นิยมมีลักษณะเป็นทรงคฤห์หรือทรงจั่ว ยกคอสองสูง เพื่อระบายอากาศภายใต้หลังคา มีชายคา ปีกนกยื่นยาวล้อมรอบอาคาร

^๑ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ (กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๘),

ลายเส้นที่ ๑๔ แสดงลักษณะพระอุโบสถวัดน้ำขาวใน จ.สงขลา

ที่มา : วนิตา พึ่งสุนทร, "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้," เอกสารประกอบวิชา ๒๖๒ ๔๔๑

สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น ภาควิชาสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘. (อัดสำเนา)

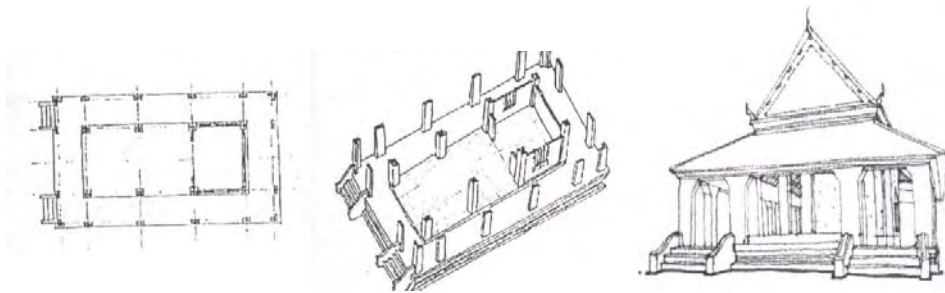
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๑๑ แสดงลักษณะพระอุโบสถวัดน้ำขาวใน จ.สงขลา

ที่มา : วนิตา พึ่งสุนทร, "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้," เอกสารประกอบวิชา ๒๖๒ ๔๔๑

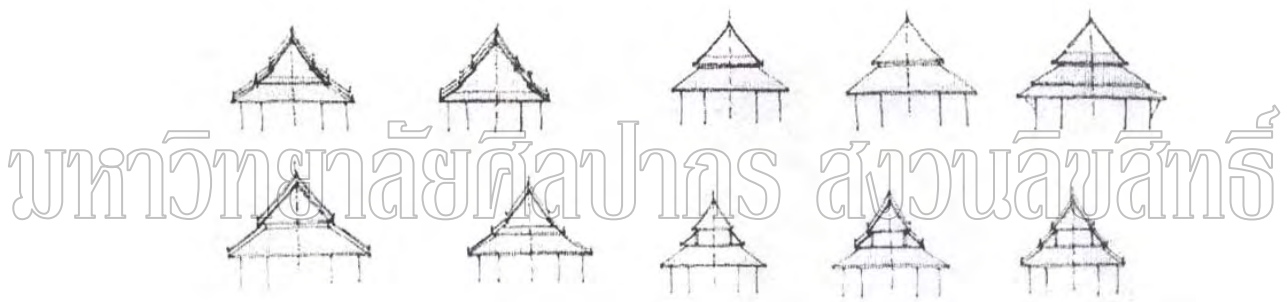
สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น ภาควิชาสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘. (อัดสำเนา)

ลายเส้นที่ ๑๕ แสดงลักษณะพระอุโบสถวัดโลการาม จ.สงขลา

ที่มา : วนิดา พึ่งสุนทร, "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้," เอกสารประกอบวิชา ๒๖๒ ๔๔๑

สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น ภาควิชาสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘. (อัดสำเนา)

ลายเส้นที่ ๑๖ แสดงลักษณะทรงหลังคาพระอุโบสถ

ที่มา : วนิดา พึ่งสุนทร, "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้," เอกสารประกอบวิชา ๒๖๒ ๔๔๑

สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น ภาควิชาสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘. (อัดสำเนา)

จากการสัมภาษณ์สอบถามผู้เฒ่าที่อยู่ในชุมชนและได้ทันเห็นลักษณะพระอุโบสถในอดีตก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเช่นปัจจุบันนั้นได้พบว่า ลักษณะพระอุโบสถในอดีตนั้นมี ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นโรงโถงตั้งอยู่บนชั้นฐานเตี้ยมีช่องระบายลมในชั้นฐาน เสาไม้ตั้งอยู่บนดินเสา ไม่มีผนัง มีระเบียงพะไลลดระดับลงมามีหลังคาคลุมรอบพระอุโบสถ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูป ๓ องค์ องค์กลางมีขนาดใหญ่กว่า ๒ องค์ซ้ายขวาเล็กน้อย ภายนอกมีสิมารอบพระอุโบสถประจำทิศทั้ง ๘ ทิศ แต่ปัจจุบันพระอุโบสถจะมีลักษณะรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากส่วนกลางมาก จึงไม่ปรากฏลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นถิ่นในชุมชนดังตัวอย่างที่ได้ทำการสำรวจวัดเก่าแก่ของชุมชนรอบๆ พื้นที่ตั้งโครงการฯ

ภาพที่ ๑๒ แสดงด้านหน้าพระอุโบสถวัดควนวิไล (ส้มเพ็ญ)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๑๓ แสดงด้านหน้าพระอุโบสถวัดประชา (ปากคลอง)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๑๔ แสดงด้านหน้าพระอุโบสถวัดทุ่งหินผุด

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๑๕ แสดงด้านหน้าพระอุโบสถวัดควนนาแค

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๑.๓ พระเจดีย์ จากการศึกษาถึงลักษณะพระเจดีย์ในอดีตนั้น พบว่ามีความนิยมก่อสร้างพระเจดีย์ทรงระฆังเอวคอด ตั้งอยู่บนชั้นฐานเตี้ย มียอดเจดีย์สูงชะลูด หลักฐานในการตกแต่งพบได้น้อยมาก หลักฐานที่พบเป็นชิ้นส่วนหนึ่งของซุ้มประตูมีลักษณะโค้งเป็นกรอบหน้านาง ขุดพบที่เมืองยะรัง จ.ปัตตานี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๑๖ แสดงลักษณะพระเจดีย์ภาคใต้

ที่มา : วนิดา ฝั่งสุนทร, "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้," เอกสารประกอบวิชา ๒๖๒ ๔๔๑

สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น ภาควิชาสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘. (อัดสำเนา)

ภาพที่ ๑๗ แสดงลักษณะพระเจดีย์ประกอบองค์พระธาตุไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

ที่มา : จังหวัดและคณะกรรมการจังหวัด, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (กรุงเทพฯ : ศูนย์ภูมามลาดพร้าว, ๒๕๔๔), ๘๘.

ภาพที่ ๑๘ แสดงลักษณะซุ้มโค้งแบบกรอบหน้านางประดับอาคาร จ.ปัตตานี

ที่มา : สมคิด จิระทัศนกุล, คติ สัญลักษณ์ และความหมายของ ซุ้มประตู - หน้าต่าง ไทย
(กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๖), ๑๙๑.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนวนิลขสิทธิ์

ภาพที่ ๑๙ แสดงลักษณะพระเจดีย์วัดสัทธิงพระ จ.สงขลา

ที่มา : ท่องเที่ยวถ่ายภาพ, วัดพระธาตุไชยา [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๙. เข้าถึง
ได้จาก http://www.photoontour.com/Gall_SlideShow_HTML/Watchaiyai/SlideWatChaiYa_27.htm

จากการสำรวจวัดเก่าแก่ดั้งเดิมพบพระเจดีย์อยู่เพียงวัดเดียวคือวัดทุ่งหินผุด (พระเจดีย์สร้างขึ้นภายหลังมีอายุประมาณ ๖๐ ปี) วัดส่วนมากที่สำรวจนิยมปลูกต้นไม้โพธิ์และต้นสาละอยู่บริเวณใกล้เคียงกับพระอุโบสถ ซึ่งตำแหน่งต้นไม้โพธิ์และต้นสาละมักอยู่ในแนวแกนเดียวกับพระอุโบสถ เป็นไปได้ว่าการสร้างพระเจดีย์ไม่เป็นที่นิยมของชุมชนชาวตรัง และด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านประชาชนทั่วไปไม่เอื้ออำนวยให้ก่อสร้างพระเจดีย์ได้มากนัก

ภาพที่ ๒๐ แสดงลักษณะพระเจดีย์วัดทุ่งหินผุด
ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๒๑ แสดงลักษณะต้นโพธิ์วัดควนวิไล (ส้มเฟื่อง)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๒๒ แสดงลักษณะต้นสาละวัดควนวิไล (ส้มเฟื่อง)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๒๓ แสดงลักษณะต้นโพธิ์วัดอัมพวัน

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๒๔ แสดงลักษณะต้นโพธิ์วัดศรัทธาราม (ไผ่จันทิก)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๑.๔ โรงธรรม จากการศึกษาถึงลักษณะของโรงธรรมในอดีตนั้น มีลักษณะเป็นอาคารโรงโถง ตั้งอยู่บนชั้นฐานเดี่ยว หรือยกพื้นได้สูงประมาณ ๑.๐๐ เมตร วางอยู่บนดินเสาไม้แก่นฝาง พื้นที่ใช้สอยแบ่งเป็นสองส่วนคือส่วนสำหรับพระภิกษุสงฆ์นั่งเป็นพื้นที่เฉพาะ และส่วนของพื้นที่นั่งของฆราวาส ในส่วนของชั้นหลังคา มีหลังคาปีกนกล้อมรอบอาคารยื่นยาว ยกคอสองสูงหรือไม่ยกคอสอง หลังคาปิดด้วยหลังคาทรงจั่ว

ลายเส้นที่ ๑๗ แสดงลักษณะโรงธรรมวัดห้วยลึก จ.พัทลุง

ที่มา : วนิดา พึ่งสุนทร, "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้," เอกสารประกอบวิชา ๒๖๒ ๔๔๑

สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น ภาควิชาสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘. (ัดสำเนา)

ภาพที่ ๒๕ แสดงลักษณะโรงธรรมภาคใต้

ที่มา : วนิดา พึ่งสุนทร, "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้," เอกสารประกอบวิชา ๒๖๒ ๔๔๑

สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น ภาควิชาสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘. (ัดสำเนา)

จากการสำรวจพบโรงธรรมมีอยู่ทุกวัด และได้รับการซ่อมแซมดัดแปลงต่อเติมแล้วแทบทั้งสิ้น การดัดแปลงต่อเติมซ่อมแซมมีตั้งแต่พื้นจากพื้นถมดิน ทราวยอดแน่น เปลี่ยนเป็นพื้นคอนกรีตขัดมันบ้างหรือปูกระเบื้องเคลือบ เสาเดิมเป็นเสาไม้ตั้งอยู่บนดินเสาเปลี่ยนเป็นเสาคอนกรีต หลังคาและโครงสร้างหลังคามีการเปลี่ยนแปลงแล้วทั้งสิ้นเพราะของเดิม

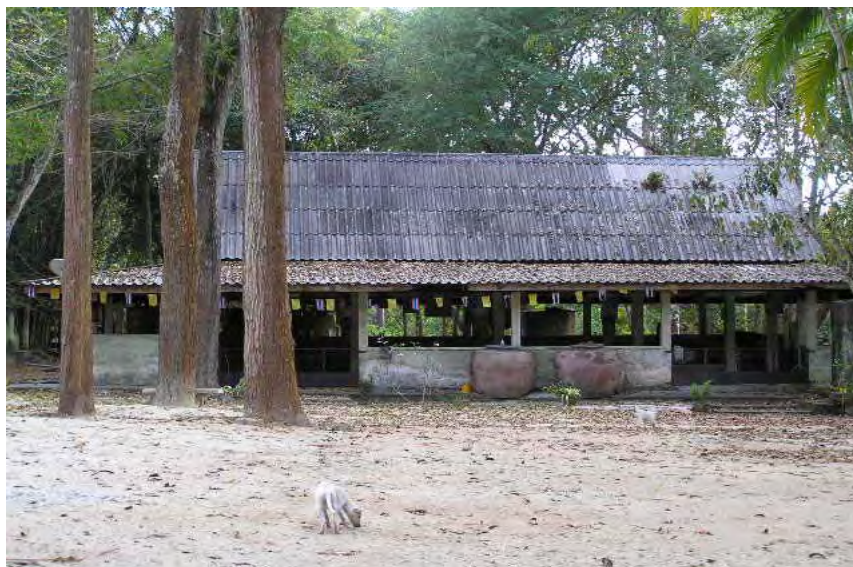
ชำรุดเสียหาย ในบางวัดที่มีการต่อเติมในยุคปัจจุบันจะใช้โครงสร้างเหล็กรับกระเบื้องหลังคา และมีการใช้ฝ้ายิปซัมบอร์ดปิดโครงสร้างภายใน วัสดุผนังหลังคาในอดีตเคยมุงด้วยใบจาก ใบสาคร หรือ กระเบื้องดินเผาถูกเปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอนเล็กหรือลอนคู่ ส่วนรูปทรงหลังคายังคงเป็นรูปแบบ ลักษณะหลังคาเดิมอยู่มาก ลักษณะการใช้สอยเป็นโรงโถง ยังคงแบ่งพื้นที่และยกพื้นบริเวณที่ พระภิกษุสงฆ์นั่งอยู่ในลักษณะเดิมเพียงแต่ได้ปรับเปลี่ยนวัสดุที่ใช้ มีพื้นที่สำหรับตั้งโต๊ะหมู่บูชา ขนาดเล็กไว้ด้านขวามือพระภิกษุสงฆ์เสมอ และมีพื้นที่สำหรับฆราวาส จากการสำรวจเห็นได้ ชัดเจนว่าชุมชนชาวตรัง มีความผูกพันมีปฏิสัมพันธ์กับโรงธรรมมากกว่าพระอุโบสถ ในบางวัดยัง มิได้มีพระอุโบสถแต่มีโรงธรรมเพื่อการทำบุญและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ ก่อน นั้นเป็น เพราะการใช้สอยนิยมใช้โรงธรรมเป็นส่วนมาก ยกเว้นการอุปสมบทและการสวดมนต์ทำวัตรเช้า - เย็น ในปัจจุบันการซ่อมแซมปรับปรุงต่อเติมจึงมักกระทำที่โรงธรรมก่อนเนื่องเพราะการใช้สอยและ กิจกรรมโดยมากอยู่ที่โรงธรรม ซึ่งในหลายๆ วัดจะปล่อยให้พระอุโบสถที่ยังสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ไว้ ก่อน เพื่อซ่อมแซมโรงธรรมทำให้พระอุโบสถโดยส่วนมากจึงขาดความสมบูรณ์ในการก่อสร้าง รวมถึงรายละเอียดการตกแต่งที่ไม่สมบูรณ์หรือถูกลดทอน และโรงธรรมเองก็ได้รับการปรับปรุง ซ่อมแซมอยู่เสมอทำให้มีลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากการใช้ วัสดุและค่านิยมจากส่วนกลางมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนวนิลขสิทธิ์

ภาพที่ ๒๖ แสดงลักษณะโรงธรรมวัดประจักษ์มิตร

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๒๗ แสดงลักษณะโรงธรรมวัดคลองลำเลียง

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๒๘ แสดงลักษณะโรงธรรมวัดควนวิไล (ส้มเพ็ญ)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๒๙ แสดงลักษณะโรงธรรมวัดโคกมะขาม (หาดเลา)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๓๐ แสดงลักษณะโรงธรรมวัดประชา (ปากคลอง)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๓๑ แสดงลักษณะโรงธรรมวัดประชา (ปากคลอง)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนเลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๓๒ แสดงลักษณะโรงธรรมเดิมของวัดทุ่งหินผุด

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๓๓ แสดงลักษณะโรงธรรมวัดควนนาแค

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๓๔ แสดงลักษณะโรงธรรมวัดควนนาแค

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๑.๕ โรงครัว จากการสำรวจพบโรงครัวเหลืออยู่เพียงบางวัด ซึ่งการใช้งานในปัจจุบันแทบไม่ได้ใช้แล้ว ยังคงมีลักษณะโรงครัวแบบดั้งเดิมอยู่บ้าง คือเป็นโรงครัวโล่งตั้งติดพื้นดิน หลังคาทรงจั่วไม่ยกคอสอง ภายในมีบริเวณที่ตั้งเตาก่อ ๔ - ๕ เตา แต่ละเตาเป็นวงกลมหรือสี่เหลี่ยมจัตุรัสภายในเป็นหลุมกลม มีช่องใส่ฟืนอยู่ด้านหน้า ซึ่งวัสดุที่ใช้ในอดีตเป็นเตาดินเหนียว แต่ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็นเตาก่ออิฐฉาบปูน และในหลายๆวัด โรงครัวนิยมใช้เตาแก๊สมากกว่า ด้วยการใช้สอยที่ง่าย รวดเร็ว สะดวก และปลอดภัยกว่าเข้ามาแทนที่การใช้เตาด่านหรือฟืน โดยมีลักษณะอาคารโล่งตั้งติดพื้นดินและมีห้องเก็บวัสดุอุปกรณ์เครื่องครัวต่างๆ จำนวนมาก

ภาพที่ ๓๕ แสดงลักษณะโรงครัววัดศรีธาราม (ไผ่จันทิก)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๓๖ แสดงลักษณะโรงครัววัดศรีธาราม (ไผ่จันทิก)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๑.๖ หอระฆัง จากการสำรวจหอระฆังมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นของใหม่ทั้งหมด (อายุประมาณ ๕๐ - ๖๐ ปี) จากข้อมูลการสัมภาษณ์ ระฆังและกลองดั้งเดิมมักแขวนไว้บริเวณโรงธรรมมากกว่าการสร้างหอระฆัง และมีบางวัดที่มีหอระฆังเดิมเป็นไม้ยกใต้ถุนสูงโปร่งประมาณ ๕ เมตร ชั้นฐานเป็นพื้นปูนเตี้ยๆ มีหลังคาทรงจั่วมุงด้วยตับจาก แต่ปัจจุบันเป็นหอระฆังโครงสร้างคอนกรีตยกสูงใต้ถุนกันเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูนภายในประดิษฐานรูปเหมือนต่างๆ (มักเป็นรูปเหมือนเจ้าอาวาสที่มรณภาพแล้ว) และหลังคามักนิยมเป็นยอดเจดีย์ทรงกลม

ภาพที่ ๓๗ แสดงลักษณะหอระฆังวัดควนวิไล (ส้มเพ็ญ)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๓๘ แสดงลักษณะหอระฆังวัดโคกมะขาม (หาดเลา)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๑.๗ กุฏิ กุฏิหรือกุฏิจากการสำรวจพบว่าการสร้างกุฏินิยมแยกหลังเป็นหลังเล็กๆ มีทั้งสร้างด้วยไม้และคอนกรีตก่ออิฐฉาบปูน และมีทั้งแบบยกพื้นมีใต้ถุนไม่สูงนักวางอยู่บนดินเสา และแบบปลูกสร้างติดดิน ซึ่งของดั้งเดิมเป็นกุฏิไม้ยกพื้นไม่สูง วางบนดินเสา พบเพียงที่วัดศรัทธาราม (ไสจีนติก) และวัดทุ่งหินผุดเท่านั้น ส่วนกุฏิแบบดั้งเดิมที่พบในวัดโคกมะขาม (หาดเลา) เป็นกุฏิหมู่แบบดั้งเดิมสร้างด้วยไม้ยกพื้นมีใต้ถุนไม่สูง วางบนดินเสาเช่นกัน แบ่งห้องเป็น ๓ ห้อง ซึ่งในแต่ละห้องมีขนาดเล็กเช่นกัน ขนาดกุฏิที่พบเฉลี่ยประมาณ ๒.๒๐ x ๓.๐๐ เมตร และมีระเบียบยื่นออกมาเล็กน้อย

ภาพที่ ๓๙ แสดงลักษณะกุฏิวัดศรัทธาราม (ไสจีนติก)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๔๐ แสดงลักษณะกุฏิวัดศรัทธาราม (ไสจีนติก)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๔๑ แสดงลักษณะภูมิหมู่วัดโคกมะขาม (หาดเลา)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๔๒ แสดงลักษณะภูมิวัดทุ่งหินผุด

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๔๓ แสดงลักษณะภูมิวัดทุ่งหินผุด

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๑.๘ วัจจุฎฐีและห้องสรง จากการสำรวจไม่พบวัจจุฎฐีที่มีลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมดั้งเดิม เท่าที่สำรวจพบนั้นเป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนที่สร้างขึ้นใหม่ในภายหลัง มีลักษณะตั้งติดกับพื้นดิน หลังคาเป็นทรงจั่วหรือเพิงหมาแหงน นิยมแยกเป็นหลังโดดออกมา โดยแต่ละหลังจะมีประมาณ ๒ - ๓ ห้อง และแต่ละห้องมีขนาดประมาณ ๑ x ๑.๕ เมตร ซึ่งจากการสัมภาษณ์ในอดีตนั้นพื้นที่สรงน้ำจะกั้นผนังรอบๆบ่อด้วยตับจาก และวัจจุฎฐีนั้นจะเรียกว่าเว็จ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมคือขุดหลุมกว้างประมาณ ๑ x ๑ เมตรหรือเป็นวงกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ เมตร ใช้ไม้ขนพาด ๒ - ๓ ท่อน กั้นผนังด้วยตับจากไม่มีหลังคาคลุม

ภาพที่ ๔๔ แสดงลักษณะวัจจุฎฐีวัดควนวิไล (ส้มเพ็ญ)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๔๕ แสดงลักษณะวัจจุฎฐีวัดคลองลำเลียง

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๑.๙ ลานวัด จากการสำรวจวัดกรณีตัวอย่างพบว่าทุกวัดจะมีลานวัดเป็นพื้นที่ว่างโล่งอยู่บริเวณด้านหน้าซึ่งเป็นพื้นที่ช่วยสร้างบรรยากาศ ความร่มรื่นและความสงบให้กับวัดในยามที่ไม่มีการใช้สอย และยังสามารถจัดกิจกรรมได้เอนกประสงค์ตามประเพณีนิยมต่างๆ เช่น ประเพณีงานบุญเดือน ๑๐ (เทศกาลวันชิงเปรต) ประเพณีงานชักพระ ประชันหนังตะลุง การแสดงต่างๆ ซึ่งการใช้ลานวัดในปัจจุบันยังคงมีลักษณะการใช้งานและรองรับกิจกรรมของประชาชนในชุมชนเหมือนกับในอดีต

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๔๖ แสดงลักษณะพื้นที่ลานวัดอัมพวัน

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๔๗ แสดงลักษณะพื้นที่ลานวัดควนวิไล (ส้มเพ็ญ)

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๒. พื้นที่ใช้สอยสำหรับเด็กและเยาวชนจากสถานพินิจฯ

๒.๑ พื้นที่เอนกประสงค์ใช้สำหรับจัดกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการอบรมวิชาชีพ และ
อบรมธรรมบำบัดและฟื้นฟูสภาพจิตของเด็กและเยาวชน

ภาพที่ ๔๘ แสดงพื้นที่เอนกประสงค์ภายในสถานพินิจฯ จ.ตรัง

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๔๙ แสดงผลงานการวาดภาพศิลปะภายในสถานพินิจฯ จ.ตรัง

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๕๐ แสดงลักษณะการอบรมเด็กและเยาวชนภายในสถานพินิจฯ จ.ตรัง
ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๕๑ แสดงพื้นที่นั่งพิจารณาเสารธรรม ภายในศูนย์ชุมชนบำบัด พระนครศรีอยุธยา
ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๒.๒ ห้องอบรมวิชาชีพตัดผมและตัดผมเด็กและเยาวชน

ภาพที่ ๕๒ แสดงลักษณะห้องฝึกอบรมวิชาชีพตัดผมภายในสถานพินิจฯ จ.ตรัง
ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๒.๓ โรงฝึกอบรมวิชาชีพงานไม้ เป็นพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้ฝึกอบรมวิชาชีพ และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้แสดงผลงาน

ภาพที่ ๕๓ แสดงลักษณะโรงฝึกอบรมงานไม้ ภายในสถานพินิจฯ จ.ตรัง
ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๕๔ แสดงผลงานของเด็กและเยาวชน ภายในสถานพินิจฯ จ.ตรัง
ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๒.๔ ห้องน้ำ ห้องสุขาสำหรับเด็กและเยาวชน มีความต้องการในการสามารถมองเห็น
สังเกตการณ์และความคุมพฤติกรรมได้สะดวก โดยภายในจะกั้นเป็นผนังเตี้ยๆ กั้นระหว่างห้องสุขา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๕๕ แสดงลักษณะห้องน้ำ ห้องสุขา ภายในสถานพินิจฯ จ.ตรัง
ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๕๖ แสดงลักษณะห้องน้ำ ห้องสุขา ภายในศูนย์ชุมชนบำบัด พระนครศรีอยุธยา
ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๒.๕ โรงเพาะชำ และงานเกษตรกรรม เป็นพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้ฝึกอบรบ

วิชาชีพและเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้แสดงผลงานด้านการเกษตรกรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๕๗ แสดงลักษณะโรงเรือนเพาะชำกล้าไม้ ภายในสถานพินิจฯ จ.ตรัง
ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

ภาพที่ ๕๙ แสดงลักษณะโรงปู้ชีวภาพของเกษตรกรในชุมชน

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย

๒.๖ การควบคุมและป้องกัน โดยการใช้รั้ว ลวดหนามและคูน้ำกัน เพื่อป้องกัน

การหลบหนีของเด็กและเยาวชน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๖๐ แสดงลักษณะคูน้ำและรั้วควบคุมและป้องกัน ภายในสถานพินิจฯ จ.ตรัง

ที่มา : การสำรวจของผู้วิจัย